

ס' ואלא

207

וישב יעקב.

1 יעריש צפירשיי שהציוא מהמדרש וישב
 זיקש יעקב לישב בשלוה קפן עליו
 רוגזו של יוסף לדיקים מצקשים לישב בשלוה
 אומר הקב"ה לא דיין לדיקים מכ שמתוקן
 להם לעוה"ב אלא שמצקשים לישב בשלוה
 6 צעוה"ז ע"כ, וביינו דהמדרש מפרש דוישב
 יעקב הוא טעם להלכה של מכירת יוסף
 שח"כ, בשביל שזיקש לישב בשלוה צעוה"ז,
 ולכאורה יפלא, הלא הרבה לרות היו ליעקב
 צעוה"ז קודם המעשה דמכירת יוסף, שהי'
 11 טשו מצקש להרגו, ועשרים שנה הי' צנית
 לבן, ולקחה דונה לצית שנס, ולמה דוקא
 צורה זו של מכירת יוסף צא הטעם צתורה
 על הלה דאומר הקב"ה לא דיין לדיקים
 וכו', והדבר לריק חלמוד. והבבא לומר
 16 צביאור הדבר, דשניא לרה זו דמכירת יוסף
 מכל לרות שהיו לו ליעקב עד כה, שכל הלות
 שהיו לו עד כה מעשו ומלבן וממעשה דדינה
 כולם לא היו על חשבון של יעקב צעלמו,
 14 כה על חשבון של כלל ישראל, וכן הלות
 שצבל הצרכים ויחק כולם היו לרות של כלל
 ישראל, כי הצרכים צעטו כה כלל ישראל,

11
578

12
כר 18

צדיק מגיע לענוה על ידי התבוננות במדרגת צדיק גדול ממנו

1 כי בן זקנים הוא לו ועשה לו בתנת פסים
 וגו' (א) (ב) "הנה ידוע מאמר חז"ל (פסחים ב).
 ראוי היה הלה שתשרה עליו שכינה כמשה רבנו
 עליו השלום, אלא שלא היה דודו ראוי לכך".
 (ג) ויפירש הרב ו"ל מפולגא (ראה בן פורם יוסף פסח
 11) שעקר השראת השכינה היא ממקום שפלות
 והכנעה וענוה, והלה גם בן היה ענוי, ולכן היה
 ראוי שתשרה עליו שכינה. אמנם אמתית
 השפלות והענוה שיהיה לצדיק גמור, בנקל הוא
 כאשר מסתכל ורואה צדיק גדול ממנו שעובר ה'
 11 בקרא ואהבה גדולה והכנעה ושפלות, ועל ידי
 זה הוא רואה את עבודתו הקטנה מאתרת"

נכנע"י לבו על ידי זה, ויש לו באמת שפלות
 וענוה. אבל מי שהוא דר בין אנשים פחותי ערך
 והוא באמת צדיק גמור, ואינו רואה בחינה
 גדולה ממנו, זה אינו יכול להיות בבחינת שפלות
 באמתית.

יוסף התבונן בעבודת יעקב ובינה הגיע לענוה, וזה הכתונת פסים שעשה לו

וזהו היתה בחינת יוסף הצדיק, כאשר היה
 אצל אביו נאמר בו (פסוק ג) אלה תלדות
 יעקב יוסף וגו', ופרש רש"י, שהיה איקונין
 שלו דומה ליעקב"י, פרוש שתמיד היה מדמה
 עבודתו לעבודת אביו שהיה צדיק יותר ממנו."

וזהו שאמר הכתוב וישראל אהב את יוסף
 מפל בניו כי בן זקנים הוא לו, ותרגם אונקלוס
 'ארי בר חפים הוא ליה', פרוש 'חפים' הוא
 מלשון מחפה, לשון מצפה לישועה, שהיה
 יוסף מחפה לבחינת יעקב הגדולה"י. ועל ידי
 6 זה ועשה לו בתנת פסים וגו', פס"ם הוא
 מלשון אפס ואין, רצה לומר שהעלה אותו"י
 לבא למדרגה זו שיהיה לו בחינת אפס בחינת
 אין, ועל ידי בחינת שפלות באמת ודבק את
 עצמו בשם ה' ובחירתו ברמ"ח מצות עשה
 11 ויסק"ה לא תעשה.

ענין זה נרמז בכתוב יעשה לו כתונת פסים

ומרמז בפסוק ועשה לו בתנת פסים, ויראשי
 תבות גימטריא קו"ל, וסופי תבות
 גימטריא תנ"א, כדאיתא בסדור (סדור הארי"ל ו"ל כונת
 שמח כל מי), ושניהם גימטריא 'שמי זכרי' י"ט, שפרמזים
 16 לרמ"ח מצות עשה ויסק"ה מצות לא תעשה,
 פדאיתא בדברי רבותינו ו"ל (וזהר ח"א מד) 'שמי' עם
 ג"ה שס"ה, 'זכרי' עם ו"ה רמ"ח. והכל בא לו
 מחמת גדל שפלות, על ידי שנסתכל בבחינת יעקב,
 ועל ידי זה שרתה עליו שכינה יא.

כספירש יוסף מאביו לא היה לו בחינת ענוה זה והרמז בפסוקים

אבל אחר כך כשפרש מאביו ובא אצל אחיו
 שלא היו במדרגה גדולה ממנו, מיד
 ויפשיטו את יוסף את כתנתו את בתנת הפסים
 אשר עליו (פסוק כג), רצה לומר שנסתלק מאותו
 בחינת קטנות ושפלות שהיה לו כאשר היה אצל

1

(3) 30

בו. וב' בחינות אלו מרמזים בפסוק, מתחלה וישליכו אותו הברה, מרמו לבחינה ראשונה של גדלות אמת מה שיש בו, ואחר כך והבור רק אין בו וגו', וירק אותיות שקר, מרמו לבחינה הב' של שקר, שאין בו מים, רצה לומר שאין בו אותן המדות שמראה לו. עד שנראית

אביו. ומרמו במלח בתנתו, כי כ"ף נתחלף בקו"ף, שהם ממוצא אחד, ות"ו נתחלף בט"ת שהם גם כן ממוצא אחד, ונעשה מן בתנתו 'קטנתו', רצה לומר שנתפשט מאתו בחינת קטנות שלו בחינת פסים בחינת אפס הנ"ל וישליכו אותו הברה (פסוק מ) "י, רצה לומר הברה

לו' דמות דיוקנו של אביו בחלון כדאיתא בגמרא (טו"ט ט"ז), רצה לומר שתפס בחינה הראשונה שהיה מסתפל תמיד בדיוקנו של אביו ועבודתו, ואז החזר לבחינת שפלות ועגנה באמת כמקדם ונתעלה". שנופה לזה, אמן, כן יהי רצון:

הוא כנוי לבחינת גדלות, כאשר נפלים לבור ונחוקין כך מי שנופל לבחינת גדלות נזוק.

היצר מכניס באדם ב' מיני גדלות, ויוסף התגבר בכח דיוקו אביו

אמנם יש ב' בחינות גדלות, אחד הוא כאשר בא הנצור הרע בתחלה לצדיק ומראה לו את בחינות הטובות ומדות הישרים שיש לו באמת, וקזה נתגאה לבו מעט, אבל באמת, והוא גדלות של אמת. אבל אחר כך מכניס בו גדלות שאינו של אמת, ומראה לו מה שאין

1 and they saw him from afar. Joseph's brothers always viewed him from afar.

(4) משהו 77

At the moment that he tried to come close to them, they rejected him. He appeared strange to his brothers. They could not perceive the beauty hidden in the soul of their younger brother. His sanctity was hidden behind the curtain of his external appearance, which intervened to hide the sublime and the wondrous within him. The coat of many colors, the external, covered what was taking place underneath. To his brothers, his beauty was merely superficial, a son charming to the eye; [of the] women, [each one] strode along to see him (49:22). Only his father understood that this handsome son with the flowing locks of hair, with the dream-filled eyes that revealed both soft refinement and great strength, was given to a vision beyond the boundaries of this world, and was swept along in a storm of emotion, yearnings for redemption and transcendence. Only his father understood that the dream implanted within him was directed not towards tangible goals, but towards a holy, pure existence. Only his father grasped that the deceptively attractive external reflected an inner light.

The brothers thought that personal holiness, a pure heart and a modest soul were inconsistent with Joseph's concern for his appearance. They looked at their handsome sibling with suspicion. He was guilty of paying too much attention to his physical self, adorning himself, combing his hair in his desire to attract praise (Rashi, 37:2). He was guilty of displaying a self-aggrandizing pride: the sun, the moon, and eleven stars were prostrating themselves to me (37:9). Even after his death, Joseph's real self remained hidden. He was always viewed from afar, a cold, white statue devoid of warmth. The embalmers turned him into a frozen mummy and closed the coffin (50:26); no one recognized him for what he truly was.

2.1 בעל החלמות הלזה בא - that dreamer is coming. The brothers' hatred and envy of Joseph only increased when Joseph revealed his dreams. This is inferred from the text: the brothers referred to him not as baal ketones hapasim (owner of the many-colored coat) but rather baal hachalomos halazeh (that dreamer). A baal hachalomos is not a dim-witted person; he is a gifted, bright individual—a visionary, leader and innovator. Joseph possessed a prophetic spark and a charismatic personality. The brothers attempted to stop him, to squelch Joseph's dreams. But prophecy is an overwhelming force that cannot be suppressed.

One of the words to describe prophecy is "burden," or masa, as in the burden of the word of Hashem...by the hand of Malachi (Mal. 1:1). In Moreh Nevuchim (2:37), Maimonides explains that prophecy truly is a burden. In experiencing his vision, the prophet encounters a sublime truth that others have not. He is compelled to share this message, to impart the information so others will know what he knows. God's revelation is a burden weighing on his consciousness. Often, sharing his vision puts him in grave danger, as people try to avoid hearing the message. Yet the

burden of prophecy gives him no rest. He must repeat what he hears from God, whatever the consequences.

3. In essence, the transgression of Joseph's brothers was their attempt to block Joseph's visionary power.

(2)

כִּי מַעֲשֵׂי הַשְּׁבִטִים הָיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם

וַיִּמְכְּרוּ אֶת יוֹסֵף לְיִשְׁמָעֵאלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף (לו, כח)

6) אלה
5) יוסף
11) יוסף

ב. ועתה לכו וגו' (טו). פי' לכו שקודם שיגיע הוא אללם
 כס ולכו לקראתו, ולזה דקדק לומר ועשה בלואו עת עלמו
 לכו. וטעמם ללד הזרות והמכירתו אשר לא יכלו לסבול עד
 שיגיע אליהם. ולזה המלה שלא עכצו צהגישו אללם אלא חיבב
 ומיד כאשר בל עשו מה שטשו (טו), ולומר ונהרגו ע"ד אומרו
 ז"ל (ב"ק כ"ו) עשרה בני אדם שנהרגו אדם אחד אס כולם
 יחד פטורים. לזה נתחכמו ולמרו ונהרגו יחד שצבז יכו
 פטורים מדיני אדם. ולומר ונשליכו וגו' ולמרטו (טו) פי'
 שששליכוהו בצורות מן הכתס חולדה וצדלם המלויים בצורות
 יאכלוהו וצבז נוכל לומר היה רעה לכלתכו לא שילמרו
 היה רעה בהרגו וצבז אין מוליאין מפיחם דבר שקר. ולפי' על
 מי סמכו שצטו יה להרוג את הכפש ומה גס נפש לדיק לחיכס,
 וכגס שיעלו להרוג אותו בדרך שאינם חייבים כמו שכתבו
 אעפ"כ אינם פטורים מדיני שמים וכי יבא במשפט, אולי
 שבהחיים דנו בו דין עד זממ כי מלינו שבוה הביא דתס רעה
 אל אציהם ולמר דברים שיתחייבו מיתה על עדותו, הכוה אמר
 שאלכו אבר מן הכו, הכוה אמר שהס צעלי עריות, ועל כל אחת
 מהס בני נח מתחייבים מיתה, וכן נח נהרג ע"פ עד אי בלל
 עדים ולא התרחק ועל עדות הקרוצים ג"כ (רמב"ם הל' מלכים
 פ"ט טו). אשר ע"כ דנו בו משפט עד זממ ופטורים כס
 מדיני שמים. אלה דלד דיוי אדם אינם פטורים כי אין להס
 הזממ (טו) לזה נתחכמו להמיתו כולן יחד שצבז אין חיוב לטון
 פמ"ש, אבל לדין השמים כס פטורים מטעם שידעו האמנה
 כי כוה בקש להורגס, וכל זה כוה סיבה כסיבות למשות כי אשר
 זממ, ואולי שרמזו צדציהס שיעשו תשובה לבסוף ואין לך דבר
 ששומד צפני התשובה, וכוה אומר ועשה ולמרו ז"ל (ב"ר כ"ח)
 אין ועשה אלה תשובה זה דרך דרש:

ז. וראו מה יכו וגו' (טו). נתכונו להוכיח כי דבר שקר
 צהלומותיו. או ללד כי רעיוניו על משכצו סליקו ובראוי
 כשיכרנוכו זה לך היות כי היה צורה מלכו או רעיוניו וכי:

ח. ויצילדו מידס (טו). פי' לפי שהאדם צעל צמירה ונתן
 ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה משא"כ היות רעה

ט. לא יפגעו באדם אס לא יתחייב מיתה לשמים, וכוה אומר
 וילאלו מידס פי' מיד בצחירו וצבז סחר אומר ונראה מה יכו
 חלומותיו וגו' (טו) כי הצמירה הצעל הדבר ואין ראייה אס
 יכרנוכו כי שקר דבר:

כאשר קוראים פרשיות אלו המדברות בענין מכירת יוסף, צריך זהירות גדולה
 שלא ליתן דופי באחי יוסף הקדושים, שבטי יה, שהיו כולם נביאים גדולים, קדושי
 עליון, וכל מעשיהם כולם היו רק לשם שמים.

מה שקבלנו מרבתינו בענין מכירת יוסף הוא, שאחי יוסף כשראוהו מביא
 דיבתם רעה אל אביהם, חשבו שרוצה לדחותם מעדת ישראל, כענין שני בנים
 לאברהם - ונבחר יצחק, וישמעאל נדחה לחוץ. וכן שני בנים ליצחק - ונבחר יעקב,
 ועשו נבדל לרע לעולם, וכך חשבו, שברצונו של יוסף לומר ליעקב, שרק הוא ראוי
 לבנות את בית ישראל, והם רשעים ואינם ראויים, וצריכים להיבדל מלהיות חלק
 מעם ה'.

ועוד, שראו ברוח קודשם שיוסף ראוי להעמיד שבטים כמו האבות, וכמו
 שבאמת היה שיצאו ממנו אפרים ומנשה, וחז"ל אמרו (סוטה לו ע"ב), שהיה ראוי יוסף
 לצאת ממנו י"ב שבטים.

כל זה היה להם לראיות שרוצה לדחותם לדראון עולם עם עשו וישמעאל,
 ועם ישראל יבנה ממנו עצמו בלבד, ואם כן הרי הוא כרודף אחר חבירו להורגו,
 שמצוה להורגו בכדי להציל את הנרדף.

בא וראה הפלגת הנקיות של האחים במעשה זה. הנה אמרו חז"ל (ב"ק נ ע"א):
 "כל האומר הקב"ה ותן הוא יותרו חייו, שנאמר (דברים לג) 'הצור תמים פעלו כי
 כל דרכיו משפט'", ובפרט על הצדיקים אמרו שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם
 סביביו אפילו כחוט השערה, וכן ביוסף מצאנו שכל פעם ששמע מאחיו שאמרו
 "עבדך אבינו" ולא מיחה בכבוד אביו, נתקצרו חייו בשנה שלימה.

והנה בנוגע לאחים, לא מצאנו מוזכר בתורה או בדברי חז"ל המפורשים
 שהגיע להם שום עונש על המכירה. ובהכרח אפוא שבאמת היתה כאן נקיות כפיים
 להפליא, וכל מעשיהם היו לכוונה טובה, וכמו דכתיב: "כי האדם יראה לעינים וה'
 יראה ללבב" (שם"א טו, ז).

והדבר הוא מיסודות התורה, שתהיה לנו השקפה נכונה על אבותינו
 והקדושים. לא לחנם בחר בהם הקב"ה שיהיו הם הבונים את בית ישראל, מעמיד
 העם הנבחר לעד ולעולמי עולמים, והיסוד והבסיס לקדושת ישראל, וודאי שאין
 הקב"ה חפץ ברשעים.

על כן, תאלמנה שפתי שקר, האפיקורסים הרחוקים מרוח התורה, דוברי
 פלסתר וביקורת על השבטים הקדושים, אלא אדרבה צריך לעמוד ולהשתומם
 במגודל מעלתם וכוחם, שעל אף כל זהירותם הנוראה בכבוד כל אדם, וכ"ש
 לקרוביהם ושאריו בשרם, מ"מ בעת שהיה להם לעשות דין ומשפט לאחיהם עצמם
 ובשרם - שלטו על עצמם, ודנו אותו לפי דין תורה האמיתי לשם שמים, ללא שום
 נגיעה עצמית.

סז) וחס היה יוסף ממונים לדין היו והרגים על ידו. וכן נאמר ג"כ שבני נח נהרג העד הנחוס הכס
 שבוה יחדיי וכנס שאין מי שילמר עמנו היית. אלה כל שהיו רוצה להרוג צהגס, או אפשר שאבי' עשו כשנשים צהכלות אלו, וכמו שמתקין וכל זה כוה
 סיבה וכו'. - ולמר שצירו שבריותו כדת וכדין נכון מה שמתקין שיעשו תשובה לבסוף, אין הפי' על ראיית חנוש, שכל זה אין שייך לומר אין לך דבר
 ששומד צפני התשובה, ונס האומר אטעל ואשוב וכי, אלה על שלא עשו לפניו משורה כדון צמדת העובד וכישר. (סח) אלה היות כס עדות
 מי שזיז את יוסף, אבל לא נפני זה יפטר מדין ניוזם, מחרה שהיה צרי אללם שצעותו היה דולה להרוג אותם צהגס. (טט) על
 דרך הפשט הוה דברי החיים לא דברי הכתוב וכמו שאמר רש"י ז"ל מקרה זה אומר דרשוני. וכו' וראיה לכן שפק אלה
 עומס שהס יראו לעתיה, אלה הפי' שאחרים יראו ויתברר לכל שאתנו הנדק ולא ענו. (צ) הנלה קרי ליה הלה אין לך מיתה

הרי כי אצל יוסף היה כתוב על החשן ון
 ובנימין מלא. ועל האפוד פסק הרמב"ם
 (כפ"ט מהל' כלי המקדש ה"ט) שהיה כתוב
 יהוסף בה"א ובנימן חסר, וע"ש בכ"מ
 ובהג"ה דכיון דקתני כברייאתא שעל האפוד
 היו נ' אותיות, כ"ה על אבן זו וכ"ה על
 אבן זו, הווקק הרמב"ם לפסוק כר' יצחק,
 דאם איחא דבנימין נכתב שלם ויוסף בלא
 ה', נמצא שבאבן א' היו כ"ד אותיות
 ובאבן א' היו כ"ו. והנה התוס' במס' ע"ז
 (כ"ד ע"א) ד"ה ואבני מלואים וכו', כתבו
 דמ"ש אפוד הכוונה על החשן ונקרא אפוד
 כיון שמחובר לאפוד ע"ש. ומכ"ש דהכא
 מה שאמר עתידין אחיך שיכתבו על אבני
 אפוד וכו', די"ל שהכוונה היא על שניהם
 דהיינו על האפוד והחשן, וקראן אפוד לפי

שגם החשן מחובר לו. ולפי"ז י"ל דהכי
 פירושו. דאם היה ח"ו יוסף חוטא היה
 מפסיד אות ה' מן האפוד ואותיות ון מן
 החשן והיה מאכד הון, והוא כפסוד ופרח
 בעז"ה, ואשמחה כאילו מצאתי הון. (ע'
 כס' מאיר נתיבים ח"ב פ' ויצא).

והוא מביניהם ותקרא רועה זונות, דכתיב
 ורועה זונות יאכד הון, מיד ותשב באיתן
 קשתו וכו'. ופירש"י יאכד הון, שם טוב
 שהוא יקר מכל הון עכ"ל.

ולפע"ד י"ל כי תיבת הון מרמוז, שאילו
 חטא יוסף ח"ו היה מאכד
 אותיות הון. והוא עפמ"ש רבנו בחיי
 בפרשת תצוה [כ"ח ט"ו], כי על י"ב אבני
 החשן היה כתוב י"ב השבטים גם אברהם
 יצחק יעקב שבטי ישראל, שהם הכל ביחד
 ע"כ אותיות ו' אותיות על כל אבן כזה:

ראובן א	שמעון ב	לוי רהם
יהודה י	יששכר צ	זבלון ח
דן ק יעק	נפתלי ב	גד שבטי
אשר ישר	יוסף ון	בנימין

Vayeshev

Improbable Endings and the Defeat of Despair

We live life looking forward but we understand it only looking back.

As we live from day to day, our life can seem like a meaningless sequence of random events, a series of accidents and happenstances that have no shape or inner logic. A traffic jam makes us late for an important meeting. A stray remark we make offends someone in a way we never intended. By a hair's-breadth we fail to get the job we so sought. Life as we experience it can sometimes feel like Joseph Heller's definition of history: "a trashbag of random coincidences blown open in a wind."¹

Yet looking back, it begins to make sense. The opportunity we missed here led to an even better one there. The shame we felt at our unintentionally offensive remark makes us more careful about what we say in the future. Our failures, seen in retrospect many years later, turn

1. *Good as Gold* (London: Vintage Books, 2011), 78.

9
 Judaising
 Life Changing
 Ideas

out to have been our deepest learning experiences. Our hindsight is always more perceptive than our foresight. We live life facing the future, but we understand life only when it has become our past.

Nowhere is this set out more clearly than in the story of Joseph in this *parasha*. It begins on a high note: "Now Israel loved Joseph more than all his sons, because he was a son of his old age, and he made a richly embroidered robe" (Gen. 37:3). But with dramatic speed, that love and that gift turn out to be Joseph's undoing. His brothers began hating him. When he told them his dream, they hated him even more. His second dream offended even his father. Later, when he went to see his brothers tending their flocks, they first plotted to kill him, and eventually sold him as a slave.

At first, in Potiphar's house, he seemed to be favoured by fortune. But then his master's wife tried to seduce him and when he refused her advances she accused him of attempted rape and he was sent to prison with no way of proving his innocence. He seemed to have reached his nadir. There was nowhere lower for him to fall.

Then came an unexpected ray of hope. Interpreting the dream of a fellow prisoner, who had once been Pharaoh's cupbearer, he predicted his release and return to his former elevated role. And so it happened. Joseph asked only one thing in return: "Remember me when it goes well with you, and please show me kindness: mention me to Pharaoh, and get me out of this place. For I was forcibly taken from the land of the Hebrews, and here also I have done nothing to deserve being put in this pit" (40:14).

The last line of the *parasha* is one of the cruellest blows of fate in the Torah: "The chief cupbearer did not remember Joseph; he forgot him" (v. 23). Seemingly his one chance of escape to freedom is now lost. Joseph, the beloved son in his magnificent robe has become Joseph, the prisoner bereft of hope. This is as near the Torah gets to Greek tragedy. It is a tale of Joseph's hubris leading, step after step, to his nemesis. Every good thing that happens to him turns out to be only the prelude to some new and unforeseen misfortune.

Yet a mere two years later, at the beginning of the next *parasha*, we discover that all this has been leading to Joseph's supreme elevation. Pharaoh makes him viceroy over Egypt, the greatest empire of the ancient world. He gives him his own signet ring, has him dressed in royal robes and a gold chain, and has him paraded in a chariot to the acclaim

Vayeshev: Improbable Endings and the Defeat of Despair

of the crowds. A mere thirty years old, he has become the second most powerful man in the world. From the lowest pit he has risen to dizzying heights. He has gone from zero to hero overnight.

What is stunning about the way this story is told in the Torah is that it is constructed to lead us, as readers, in precisely the wrong direction. *Parashat Vayeshev* has the form of a Greek tragedy. *Parashat Miketz* then comes and shows us that the Torah embodies another worldview altogether. Judaism is not Athens. The Torah is not Sophocles. The human condition is not inherently tragic. Heroes are not fated to fall.

The reason is fundamental. Ancient Israel and the Greece of antiquity – the two great influences on Western civilisation – had profoundly different understandings of time and circumstance. The Greeks believed in *moira* or *ananke*, blind fate. They thought that the gods were hostile, or at best indifferent, to humankind, so there was no way of avoiding tragedy if that is what fate had decreed. Jews believed, and still believe, that God is with us as we travel through time. Sometimes we feel as if we are lost, but then we discover, as Joseph did, that He has been guiding our steps all along.

Initially Joseph had flaws in his character. He was vain about his appearance,² he brought his father evil reports about his brothers,³ his narcissism led directly to the advances of Potiphar's wife.⁴ But the story of Joseph in the final chapter of Genesis – he had become a different human being entirely, one who forgave his brothers the crime they committed against him, the man who saved an entire region from famine and starvation, the one Jewish tradition calls "the *tzaddik*."⁵

Don't think you understand the story of your life at half-time. That is the lesson of Joseph. At the age of twenty-nine he would have been justified in thinking of his life as an abject failure: hated by his brothers, criticised by his father, sold as a slave, imprisoned on a false charge and with his one chance of freedom gone.

2. Genesis Rabba 84:7; see Rashi on Gen. 37:2.

3. Gen. 37:2, and see Genesis Rabba 84:7.

4. *Tanpuma, Vayeshev* 8.

5. Yoma 35b.

The second half of the story shows us that Joseph's life was not like that at all. His became a tale of unprecedented success, not only politically and materially, but also morally and spiritually. He became the first person in recorded history to forgive. By saving the region from famine, he became the first in whom the promise made by God to Abraham came true: "Through you, all the families of the land will be blessed" (Gen. 12:3). There was no way of predicting how the story would end on the basis of the events narrated in *Parashat Vayeshev*. The turning point in his life was a highly improbable event that could not have been predicted but which changed all else, not just for him but for large numbers of people and for the eventual course of Jewish history. God's hand was at work, even when Joseph felt abandoned by every human being he had encountered.

We live life forward but we see the role of providence in our lives only looking back. That is the meaning of God's words to Moses, "You will see My back" (Ex. 33:23), meaning, "You will see Me only when you look back."

Joseph's story is a precise reversal of the narrative structure of Sophocles' *Oedipus*. Everything Laius and his son Oedipus do to avert the tragic fate announced by the oracle in fact brings it closer to fulfillment, whereas in the story of Joseph, every episode that seems to be leading to tragedy turns out in retrospect to be a necessary step to saving lives and the fulfillment of Joseph's dreams.

Judaism is the opposite of tragedy. It tells us that every bad fate can be averted (hence our prayer on the High Holy Days that "penitence, prayer, and charity avert the evil decree") – while every positive promise made by God will never be undone.⁶

Hence the life-changing idea: Despair is never justified. Even if your life has been scarred by misfortune, lacerated by pain, and your chances of happiness seem gone forever, there is still hope. The next chapter of your life can be full of blessings. You can be, in Wordsworth's lovely phrase, "surprised by joy."

Every bad thing that has happened to you thus far may be the necessary prelude to the good things that are about to happen because

6. Shabbat 55a.

you have been strengthened by suffering and given courage by your ability to survive. That is what we learn from the heroes of endurance from Joseph to the Holocaust survivors of today, who kept going, had faith, refused to despair, and were privileged to write a new and different chapter in the book of their lives.

Seen through the eye of faith, today's curse may be the beginning of tomorrow's blessing. That is a thought that can change a life.

Life-Changing Idea #9

Seen through the eye of faith, today's curse may be the beginning of tomorrow's blessing.

שרבים מן הניסים שהיו קבועים בבית המקדש פסקו, כמבואר בגמרא (יומא כא ע"ב). לפיכך, ניתן היה לטעות ולחשוב כי שכירת הקב"ה הסתלקה מישראל, חלילה, ואין הוא נמצא עימם, וכפי שנאמר בשיר השירים (ה. ט): "בקשתיהו ולא מצאתיהו, קראתיו ולא ענני", ופירש הגר"א שמדובר בתקופת בית שני שבו נסתתרה השראת השכינה.

כי אשב בחשך ה' אור לי

מדוע כפלו חז"ל והדגישו שזמן נס החנוכה

היה בימי מתתיהו?

מדוע מכל הניסים שהיו, קבעו חז"ל לפרסם לדורות את

נס פך השמן דוקא?

12
273
319
פ' א"ח
ע"ב

מציץ מן החרכים

אולם, החשמונאים ידעו כי הסתר הפנים אינו מלמד על כך שהקב"ה אינו נמצא עימם, חלילה, אלא נמצא הוא עימם כאשר בתחילה, ושוכן בינותם, אלא שמסתיר הוא מהם את שכירתו, וכמו שכתב המבי"ט (בית אלקים, שער התשובה פ"ב): "שהולכת אתנו בגלות בעונותינו ואינה נראית, אלא היא נסתרת בינינו, וכאמרו (דברים לא, יח): 'ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא' וגו', כי לא יקרא הענין נסתר כי אם בהיותו במציאות במקום ידוע אלא שאינו נראה ונגלה, וכן הוא הסתרת השכינה שהיא אתנו אלא שהיא מסותרת בעונותינו".³

(על הניסים)

"בקשתיהו ולא מצאתיהו, קראתיו ולא ענני" ושיר השירים ה. ט... והענין קאי על בית שני... יאצבעתי מור עבר על כפות המנעולי (שם, ה). שהוא י"ג פרצות שפרצו בישראל בימי חשמונאי (ביאור הגר"א, שיר השירים שם)

"בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו"

יש להתבונן, מדוע כפלו חז"ל והדגישו בנוסח 'על הניסים' שזמן נס החנוכה היה בימי מתתיהו, הלא כבר אומרים אנו בפתיחת 'על הניסים': "שעשית לאבותינו בימים ההם"?

עוד יש לתמוה, מדוע קבעו חז"ל לפרסם דוקא את נס פך השמן, והרי ניסים גדולים יותר נעשו לישראל, כמו נס השמן של אלישע (מלכים ב, ה, א-ז), בו טיפת שמן אחת הפכה לשמן רב מאוד, רבבות פעמים לעומת השמן שהיה בתחילה? ואף בבית המקדש היו ניסים גדולים ומתמידים, כגון נר המערבי שהיה דולק יתר על חבריו (שבת כב ע"ב), ומקום הארון שלא היה מן המידה, וכן לחם הפנים שנשאר חם כביום הילקחו.

ויותר הניסים המבוארים בגמרא (יומא כא ע"א), ומדוע אם כן תקנו לפרסם דוקא את נס פך השמן?²

בקשתיהו ולא מצאתיהו

ונראה לבאר, שבנס החנוכה ניתנה לישראל בארת פנים מיוחדת לקראת הגלות הארוכה שהתחילה באותו הזמן, ועל ידה למדו ישראל את ההתבוננות הנכונה על הסתר הפנים שהחל לשרור בעולם באותה העת, וכפי שיתבאר.

בזמן בית המקדש השני, התחילה תקופת הסתר הפנים הארוכה הנמשכת עד ימינו. הנבואה נגזרה מישראל, ואף השראת השכינה בבית המקדש היתה בהסתר, עד

על השגחתו זו של הקב"ה, בזמן הסתר הפנים, נאמר (שיר השירים ב, ט): "הנה זה עומד אחר כתלנו, משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים", וכפי שאמרו בזהר (פ' ויקרא דף קיד ע"ב, בתרגום ללח"ק): "ישראל, אף על פי שיצאו מהיכל המלך... בשעה שעולה רצון מהמלך הקדוש על השכינה ועל ישראל, יורד דרגות ועולה כתלים להביט ולהשגיח בין חרכי הכותל עליהם, כיון שרואה אותם בוכה, זהו שנאמר... 'מציץ מן החרכים' להביט ולהשגיח עליהם".

הידיעה שהקב"ה משגיח על ישראל גם בזמן ההסתר, היא ההבדל בין יאוש מוחלט, ובין אמונה ותקוה לישועת ה'. אם סבור האדם כי הקב"ה עזבו, אזי נופל הוא ביאוש גמור, וחש כי אין לו עוד תקוה, אולם כאשר יודע האדם כי הקב"ה עמו ואך מסתיר הוא פניו ממנו, ביכלתו לקרוא אליו ולבטוח בישועתו. לכן קבעו חז"ל בברכת המזון ברכה מיוחדת על כך שניתנו החוגי ביתר לקבורה (ברכות מח ע"ב), כדי להראות שאף אחר החורבן, ואף בתוך הצרות הנוראות ביותר, שומר הקב"ה על ישראל ומשגיח עליהם לטובה.⁴

אף בהיות ישראל בגלות, יכולים הם להכיר כל העת את השגחת ה' הנמצאת עמם תמיד, בבחינת 'מציץ מן החרכים', וכפי שמצינו ביוסף, שלמרות הגלות הנוראה

7

13
ש

1 שהיה נתון בה, זכה להארת פנים שוב ושוב
גם בזמן גלותו, הן כשהושלך לבור וניצל מן
הנחשים והעקרבים (בראשית רבה פ' ק אות ה'
ותפוחי מא פ' יחי סי' יז), הן בשעת מכירתו
לישמעאלים, שנשלחו לו גמלים נושאי
בשמים כדי שלא יריח ריח רע (רש"י בראשית
ל', כה), והן כשיצא מבית האסורים ונעשה
משנה למלך, ומתוך כך ידע יוסף שעתידים
חלומותיו להתקיים.⁵

בימי מתתיהו - דוקא בזמן ההסתר

11 בנס החנוכה התגלה, כי לא זו בלבד
שהקב"ה הושיע את עם ישראל מיד
אויביהם, אלא אף מחיצת ההסתר
הסתלקה מהם למשך שמונה ימים, וכבוד
ה' נגלה עליהם על ידי נס פך השמן. גילוי
נפלא זה של הארת הפנים אף בזמן שאין
הניסים מצויים בישראל, לא היה גילוי
ולמוד לשעתו בלבד, אלא ללמד על הכלל
כולו בא, להודיע כי בכל תקופת הסתר
הפנים שתבוא, יהיה הקב"ה עם ישראל
וישיגח עליהם.

לפוכך כפלו חז"ל בעל הניסים: "שעשית
לאבותינו בימים ההם... בימי
מתתיהו וכו'", ללמדנו כי יחודו של הנס היה
בכך שנס גלוי זה היה בזמן הסתר פנים,
ולמרות זאת נגלתה לעם ישראל הארת
פנים לשעתה, להורות וללמד על כל תקופת
החושך והימים הקשים שיבואו על ישראל,
שתמיד יהיה הקב"ה עמם - "בימים ההם
בזמן הזה".

3) נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה

מעתה יתבאר מדוע תקנו חז"ל וקבעו
לדורות לפרסם דוקא את נס

החנוכה, כי הוא בבחינת "נבואה שהוצרכה
לדורות - נכתבה" (מגילה י"ד ע"א), שכן בו
מתגלה יסוד חשוב לתקופת הגלות, כי גם
בחשכת הגלות לא עזבנו הקב"ה, אלא
נמצא איתנו בכל עת.

נס החנוכה, שאירע בזמן שלא היו
הניסים מצויים בישראל, עד כי היו
שחשבו כי ה' עזבם ח"ו, הופיע בשני
אופנים נפרדים: האחד היה באופן של נס
נסתר - מציאת פך השמן, והאחר, שהיה
נס גלוי ונשגב - הוא נס דליקת השמן
במשך שמונה ימים, ללמדנו כי מתוך
הנסתר מתגלה כבוד ה', כשהגילוי מלמד
על הנסתר.

ונראה להוסיף בזה, שבכך יש רמז נוסף
לעשיית המצוה על ידי הדלקת
הנרות בלילות החנוכה, כדי לרמוז על
ניצוץ הארת הפנים שהתגלה בנס
החנוכה, וללמדנו שהידיעה כי הקב"ה
נמצא עם ישראל גם בגלות - הדומה
ללילה (מודש לקח טוב בראשית לב, כה) - תאיר
להם את חשכתה של אותה גלות, וכדברי
הכתוב (מיכה ו, ח): "כי אשב בחשך, ה'
אור לי".